

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2011

MEMORANDAMU

MARAGA: 100

Memorandamu uyu u na masiatari a 12.

KHETHEKANYO YA A: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA MAANEA (50)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80–100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70–79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60–69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50–59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40–49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30–39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0–29%
ZWI RE NGOMU NA VHUPULANI (NV) (MARAGA: 30)	<u>24–30</u> -Zwi re ngomu ndi zwa mathakheni, nahone zwa vhusiki ha nthesa. -Mihumbulo i a tokonya nahone yo vhibva. -U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a si na vhukhakhi na khathihi, a kumedzeaho.	<u>21–23½</u> - Zwi re ngomu ndi zwa mathakheni nahone ndi zwa vhusiki ha nthā. .Mihumbulo ndi ya nthā nahone i a takadza -U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea o lundwaho tshidele, nahone a kumedzeaho.	<u>18–20½</u> -Zwi re ngomu ndi zwi pfalaho, zwo di farana. -Mihumbulo ndi i takadzaho, i a tendisea. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea avhuḍi, a kumedzeaho	<u>15–17½</u> -Zwi re ngomu ndi zwo teaho, nahone zwo farana lwo linganelaho. -Mihumbulo i takadzaho i re na vhusiki vhu fushaho. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a fushaho, nahone a kumedzeaho.	<u>12–14½</u> - Zwi re ngomu zwo di linganela sa zwenezwo, hu na mavhaka a xedzaho vhutumani. -Mihumbulo kanzhi ndi yo teaho, fhedzi vhusiki ho tahedzwa. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a ndinganelo, o lunzhedzeaho lwo linganelaho nahone a kumedzeaho.	<u>9–11½</u> -Zwi re ngomu zwiwe a zwiho khagala, a zwo ngo farana. -Mihumbulo yo sekena, hunzhi i sokou dovholola. -A zwo ngo swikelela u vha kha Luambo lwa Hayani, naho zwo di pulanwa/hu na mvetomveto. -Maanea ha ngo bveledzwa nga ndila i kumedzeaho.	<u>0–8½</u> - Zwi re ngomu a zwo ngo lulama na luthihi, a zwo ngo lunzhedzana. -Mihumbulo yo tapanyedzwa, yo sokou dovhololwa. - U pulana na/kana mvetomveto a zwi fushi, kana a zwiho. -Maanea aya ha nekedzei/kumedzei.
LUAMBO, TSHITAILA NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 15)	<u>12–15</u> -U sumbedza vhudzivha ho goḍombelaho ha ndeme ya luambo. -Luambo, zwiga zwa u vhala zwo shumiswa zwone- zwone. -U shumisa luambo lwa nthesa lwa kuambele/ maambele.	<u>10½–11½</u> - U sumbedza vhudzivha ho dziaho ha ndeme ya luambo. -Luambo, zwiga zwa u vhala zwo shumiswa hu si na vhukhakhi , u kona u shumisa luambo lwa kuambele/ maambele. -Munanguludzo wa	<u>9–10</u> -Hu na vhutanzi ha vhudzivha ha luambo. - Luambo na zwiga zwa u vhala hunzhi a zwi na vhukhakhi. - Munanguludzo wa maipfi wo tea tshibveledzwa. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea thoho ya	<u>7½–8½</u> -Huniwe u vhonala ha vhudzivha ha luambo zwi hone. -Luambo ndi lwa misi, zwiga zwo shumiswa lu fushaho. - Munanguludzo wa maipfi u a fusha. - Tshitaela, thounu na redzhisitara nga u angaredza zwi di	<u>6–7</u> -Vhudzivha ha luambo ho sekene. -Luambo a lwo ngo vhibva, na zwiga zwa u vhala huiwe a zwo ngo shumiswa nga ndila yone . -Munanguludzo wa luambo ndi wa fhasi. - Tshitaela, thounu	<u>4½–5½</u> -Luambo na zwiga zwa u vhala zwo khakhea. -Munanguludzo wa maipfi wo shaedzwa. - Tshitaela, thounu na redzhisitara a zwo ngo tea. -Ho ḍala vhukhakhi, naho zwo di vhalululwa	<u>0–4</u> - Luambo na zwiga zwa u vhala zwo khakhea tshothe. - Munanguludzo wa maipfi a wo ngo tea na luthihi. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo liana tshothe. - Ho ḍalesa vhukhakhi na ndaḍo, nahone a hu vhonali vhutanzi

	<p>-Munanguludzo u sa vhambedzwiho/wa nthesa wa maipfi, zwo vhibva vhukuma.</p> <p>-Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea tshothe thoho ya mafhungo.</p> <p>-A hu na vhukhakhi na vhuthihi nga murahu ha u sedzuluswa na u vhalululwa ha mushumo.</p>	<p>maipfi wo vanganywa lwa vhusiki.</p> <p>- Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea thoho ya mafhungo.</p> <p>-Hunzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u sedzuluswa na u vhalululwa ha mushumo.</p>	<p>mafhungo.</p> <p>- Kanzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.</p>	<p>anana na thodea dza thoho ya mafhungo.</p> <p>- Hu di vha na vhukhakhi vhu si gathi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa..</p>	<p>na redzhisitara zwi shaedza ndunzhendunzhe.</p> <p>-Hu na vhukhakhi ho vhalaho naho ho di vha na u vhalulula na u sedzulusa.</p>	<p>na u sedzuluswa zwiutuku.</p>	<p>ha u vhalulula na u sedzulusa.</p>
<p>TSHIVHUMBEO (T) (MARAGA: 5)</p>	<p><u>4-5</u></p> <p>-Kubvedzelwe kwo faranaho/lunzhedze-aho kwa thoho. Vhudodombedzi vhu tokonyaho ha nthesa.</p> <p>-Mitala, dziphara zwo fhatwa lwa vhuṭali.</p> <p>-Vhulapfu/tshivhalo tsha maipfi zwi elana na ndaela dza thoho.</p>	<p><u>3½</u></p> <p>-Mafhungo o bveledzwa nga ndila yo faranaho. Hu na ndunzhendunzhe.</p> <p>- Mitala, dziphara zwi a tevhelelea nahone zwo vangana.</p> <p>-Vhulapfu ho tea.</p>	<p><u>3</u></p> <p>-Vhunzhi ha zwidodombedzwa zwo bveledzwa.</p> <p>- Mitala, dziphara zwo fhatea zwavhuḍi.</p> <p>- Vhulapfu ho tea.</p>	<p><u>2½</u></p> <p>-Dziṇwe dza mbuno na zwododombedzwa zwo bveledzwa.</p> <p>- Mitala, dziphara zwo di khakhea huiwe, fhedzi maanea a di sala a tshi pfala.</p> <p>-Vhulapfu ho ṭodou vha ho teaho.</p>	<p><u>2</u></p> <p>-Vhunzhi ha dzimbuno dzi hone.</p> <p>- Mitala, dziphara zwo khakhea fhedzi maanea a sala a tsha di pfala.</p> <p>-Vhulapfu ho lapfesa/pfufhifhalesa.</p>	<p><u>1½</u></p> <p>-Zwi re ngomu zwiṇwe a zwiho khagala, a zwo ngo farana.</p> <p>- Mitala, dziphara zwi kha vhuimo ha fhasi.</p> <p>- Vhulapfu ho lapfesa/pfufhifhalesa.</p>	<p><u>0-1</u></p> <p>-O liana na thoho.</p> <p>- Mitala, dziphara zwo vhilingana, a zwi tevhelelei.</p> <p>-Vhulapfu ho lapfesa/pfufhifhalesa u fhirisa mpimo.</p>

KHETHEKAYO YA B: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI (30)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80–100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70–79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60–69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50–59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40–49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30–39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0–29%
	<u>14½–18</u>	<u>13–14</u>	<u>11–12½</u>	<u>9–10½</u>	<u>7½–8½</u>	<u>5½–7</u>	<u>0–5</u>
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO (NVT) (MARAGA: 18)	<p>-Ndivho yo dziaho tshothe ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>-U niwala lwo rombaho/vhibvaho.</p> <p>-U tshimbila kha vhubala hone-hone, hu si na u bva kha thoho ya mafhungo.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana tshothe, nahone zwo tandavhudzwa vhukuma, zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho ya mafhungo.</p> <p>-Hu na vhubanzi ha u pulana na/kana mvetomveto, zwa mbo bveledza tshibveledzwa tshi si na vhubakhi na luthihi, tshi kumedzeaho.</p> <p>-Tshivhumbeo ndi tsho teaho lwa</p>	<p>-U na ndivho yavhudisa ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>-U niwala lwo rombaho/vhibvaho</p> <p>-U tshimbila kha vhubala hone-hone, hu si na u bva kha thoho ya mafhungo.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwo tandavhudzwa zwavhudisa, zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho.</p> <p>-U pulana na /kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho fhatwaho zwavhudi.</p> <p>-O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo nga ndila yone-yone.</p>	<p>-U na ndivho yo dziaho ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>-U niwala – u fara vhubala, nahone u tou polika zwituku kha thoho ya mafhungo.</p> <p>-Hunzhi zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana, zwa tandavhudzwa, nahone zwidodombedzwa zwinzhi zwi tikedza thoho.</p> <p>-U pulana na /kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi kumedzeaho, tshavhudi vhukuma.</p> <p>-O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.</p>	<p>-U na ndivho i fushaho ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>-U niwala – o di bva nyana fhedzi nga u angaredza ha xedzi zwine thoho ya amba lini.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana nga ndila i fushaho, zwiwe zwa zwidodombadzwa zwi tikedza thoho.</p> <p>-Vhubanzi ha u pulana na/ kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi fushaho, tshi kumedzeaho.</p> <p>-U shumisa mihumbulo u fushaho a tshi shumisa thodea dzo teaho dza tshivhumbeo tsha tshibveledzwa.</p>	<p>-U na ndivho yo linganelaho ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>Vhubala hawe kha u fhindula mushumo uyu vhu sumba ho sekene.</p> <p>-U niwala – u a xedza vhubala, zwi ambiwaho zwa ita zwi tshi liana huiwe.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana lwo linganelaho, zwiwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho.</p> <p>-Vhubanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho linganelaho, tsho faranaho nahone tshi kumedzeaho.</p> <p>-U na mihumbulo wo linganelaho wa thodea dza</p>	<p>-U na ndivho ya fhasi ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>Phindulo yawe kha mushumo uyu i sumbedza hu na u shaedza vhukuma.</p> <p>-U niwala – u xedza vhubala, na zwi ambiwaho huiwe a zwi tsha pfala.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwo liana, zwidodombedzwa zwituku zwi tikedzaho thoho.</p> <p>-A zwo ngo lingana kha Luambo lwa Hayani, naho ho di vha na u pulana /kana mvetomveto. Tshibveledzwa a tsho ngo kumedzwa zwavhudi. Thodea dzo teaho dza tshivhumbeo a dzo ngo shumiswa – hu na u shaedza huhulu ha zwithu zwa ndeme.</p>	<p>-A hu na ndivho ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>Phindulo ya mushumo uyu i sumbedza u xedza tshothe vhubala.</p> <p>-U niwala - u liana na thoho, zwi ambiwaho hunzhi a zwi tsha pfala. Zwi re ngomu na mihumbulo a zwi elani, zwidodombedzwa zwitukutuku zwi tikedzaho thoho.</p> <p>-U pulana na /kana mvetomveto a zwi swikeleli/ zwiho/fushi na kathihi.--</p> <p>Tshibveledzwa itshi a tshi kumedzei.</p> <p>- A ho ngo shumiswa thodea dzo teaho dza tshivhumbeo.</p>

	tshothe.				tshivhumbeo tsha tshibveledzwa fhedzi hu na u tahedzwa ha zwithu zwa ndeme.		
LUAMBO, TSHITAELE NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 12)	<u>10–12</u>	<u>8½–9½</u>	<u>7½–8</u>	<u>6–7</u>	<u>5–5½</u>	<u>4–4½</u>	<u>0–3½</u>
	- U shumisa zwivhumbeo zwone-zwone zwa girama,nga ndila yone,nahone zwo fhatwa lwa vhuṭali vhukuma. -Ndivho ya maipfi yo tea tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. . - Tshitaela, ndivho na redzhisitara zwo tea tshothe-tshothe. -A hu na vhukhakhi na vhuṭhihi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa . - Vhulapfu ho tea.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhuḍi vhukuma, nahone nga ndila yone. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara zwo tea thodea dza mushumo. -Hunzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	-Mushumo wo fhatwa lwo dziaho, u a vhalea. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara hunzhi zwo tea. -Hunzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	-Mushumo wo fhatwa lu fushaho. Vhukhakhi vhu re hone a zwi khakhisi nyelelo ya mafhungo -Ndivho ya maipfi i a fusha zwi tshi kwama ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara zwo tea lu fushaho. -Hu na vhukhakhi vhu si vhunzhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho toḍou vha vhu teaho.	-Mushumo wo fhatwa lwo tou linganelaho. Hu na vhukhakhi ho vhalahonyana. -Ndivho ya maipfi i fhasi nahone ha tei tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele.Tshitaela, redzhisitara na thouni zwo tsa. -Hu na vhukhakhi ho vhalaho nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho lapfesa/ pfufhifhalesa.	-Mushumo wo fhatwa lwa fhasi nahone zwi a konḍa u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toḍa u lulamiswa nahone a i tei ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhisitara a zwo ngo tea. -Ho ḍala vhukhakhi naho ho ḍi vha na u vhalulula na u sedzulusa. -Zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.	-Mushumo wo fhatwa lwa fhasi nahone zwi konḍa vhukuma u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toḍa ndulamiso zwi hone nahone a i tei ndivho. -Tshitaela, ndivho na vha tangedzaho mafhungo a zwi anani /tshimbilelani na thoho ya mafhungo. -Ho dalesa vhukhakhi na ḍaḍo nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu – Zwo lapfesa/pfufhifhalesa -a u fhirisa mpimo.

KHETHEKANYO YA C: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI (20)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80–100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70–79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60–69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50–59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40–49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30–39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0–29%
	<u>10–12</u>	<u>8½–9½</u>	<u>7½–8</u>	<u>6–7</u>	<u>5–5½</u>	<u>4–4½</u>	<u>0–3½</u>
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO (NVT) (MARAGA: 12)	Ndivho yo dziaho tshothe ya thodea dza tshibveledzwa. -U tana vhudzivha ho angalalaho vhukuma ha vhutsila ha u niwala. -Vhuniwali ho rombahodziaho – mugudi u fara vhutala hone-hone, ha liani na thoho. - Zwi re ngomu na mihumbulo yawe zwo farana tshothe, zwo tandavhudzwa lwa nthesa, nahone zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi si na vhukhaki na luthihi, nahone tshi kumedzeaho. -O bveledza/tana tshivhumbeo tsha	-Ndivho yavhudisa ya thodea dza tshibveledzwa. -U tana vhudzivha ho angalalaho ha vhutsila ha u niwala. -Vhuniwali ho rombahodziaho – mugudi u fara vhutala hone, ha liani na thoho ya mafhungo. -Zwi re ngomu na mihumbulo yawe zwo farana, zwa tandavhudzwa zwavhudisa, nahone zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho fhatwaho zwavhudi, tshi kumedzeaho. -O shumisa milayo ya tshivhumbeo yo teaho nga ndila	-Ndivho yo dziaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U tana vhudzivha zwaho kha nyimele dzo tandavhuwaho dza u niwala mishumo/zwibveledzwa. -U niwala – mugudi u fara vhutala hone, hu na u liana/xelana zwituku na thoho. -Hunzhi zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana, zwa tandavhudzwa, na zwidodombedzwa zwinzhi zwi tikedza thoho. -Hu na vhutanzi ha u pulana na u sedzulusa zwo bveledzaho tshibveledzwa tshi kumedzeaho, tshavhudi vhukuma. -O shumisa milayo yo teaho ya	-Ndivho i fushaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U tana zwiwe zwa vhudzivha kha nyimele dzo tandavhuwaho dza u niwala mishumo/zwibveledzwa. -U niwala – mugudi u a xedza vhutala fhedzi zwa si khakhise thalutshedzo nga u angaredza. -Zwi re ngomu kha tshibveledzwa na mihumbulo zwo farana lu fushaho, zwiwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na sedzulusa zwo bveledza tshibveledzwa tshi fushaho, tshi kumedzeaho. -O shumisa	-Ndivho yo linganelaho ya thodea dza tshibveledzwa. – Phindulo i shaedza vhutala. - U sumbedeza ndivho thukhu kha nyimele dzo tandavhuwaho dza vhuiniwali. -U niwala – mugudi u liana na thoho, thalutshedzo ya polika huiwe. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana lwo linganelaho, zwinwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na u sedzulusa zwo bveledza tshibveledzwa tsho linganelaho, tshi kumedzeaho. - U na muhumbulo	-Ndivho ya fhasi ya thodea dza tshibvumbledzwa. Phindulo kha mushumo uyu i sumbedza vhutala vhusekene. -U sumbedza ndivho i shaedzaho kha nyimele dzo tandavhuwaho dza vhuiniwali. -U niwala – mugudi u liana na thoho, huiwe thalutshedzo ya polika. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwa tshibveledzwa a zwo ngo tou farana, zwidodombedzwa zwituku zwi tikedzaho thoho. -A zwi tei Luambo lwa Hayani, naho ho pulaniwa na/ kana mvetomveto. Tshibveledzwa a tsho ngo kumedzwa zwavhudi.	-A hu na ndivho ya thodea dza tshibveledzwa. -U shaedza ndivho kha nyimele dzo tandavhuwaho dza vhuiniwali. -U niwala – mugudi u liana na thoho, thalutshedzo hunzhi i a xela. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwa tshibveledzwa a zwi yelani, zwidodombedzwa zwitukutuku zwi tikedzaho thoho. -U pulana/ mvetomveto a zwi fushi. Tshibveledzwa a tshi kumedzei/fushi. -Ho ngo shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.

	mathakheni vhukuma.	yavhudi vhukuma.	tshivhumbeo.	muhumbulo u fushaho wa thodea dza tshivhumbeo.	wo linganelaho wa thodea dza tshivhumbeo – hu na huiwe u shaedza.	- Ho ngo shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.	
	<u>6½–8</u>	<u>6</u>	<u>5½</u>	<u>4–4½</u>	<u>3½</u>	<u>2½–3</u>	<u>0–2</u>
LUAMBO, TSHITAILA NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 8)	-U shumisa zwivhumbeo zwone- zwone zwa luambo kha u riwala tshibveledzwa , nahone zwo fhatwa nga vhutsila vhuhulwane vhukuma -Ndivho ya maipfi yo tea tshothe ndivho, vha tanganedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaila,thouni na redzhistara zwo tea tshothe. -Tshibveledzwa a tshi na vhukhakhi nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhudi vhukuma nahone nga ndila yone- yone. -Ndivho ya maipfi yo tea vhukuma ndivho, vha tanganedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela,thouni na redzhistara zwo tea ndeme na thodea dza mushumo. -Tshibveledzwa hunzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhudi , nahone tshi a vhalea. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho , vha tanganedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaila, thouni na redzhistara hunzhi zwo tea. -Tshibveledzwa a tshi na vhukhakhi vhunzhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa lu fushaho. Vhukhakhi vhu re hone a vhu khakhisi nyeelo ya mafhungo. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tanganedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwi a di fusha. -Tshibveledzwa tshi di vha na vhukhakhi vhu si vunzhi nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho todou vha ho teaho.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa lwo linganelaho. Hu na vhukhakhi ho vhalaho. -Ndivho ya maipfi yo shaedza nahone a i tei tshothe ndivho, vha tanganedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwo tsela fhasi. -Tshibveledzwa tsho faredza vhukhakhi ho vhalaho nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa nga ndila i shaedzaho/ ya fhasi, nahone i a konda u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda huiwe u lulamiswa, nahone a i tei ndivho, vha tanganedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara a zwo ngo tea. -Tshibveledzwa tsho dala vhukhakhi, naho ho divha na u pulana /sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa nga ndila ya fhasi/i shaedzaho vhukuma, nahone zwi tou konda tshothe u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda u lulamiswa ho angalalaho vhukuma nahone a zwo ngo tea ndivho na khathihi. -Tshitaela, thouni na ridzhistara a zwi tshimbilelani na thoho. -Tshibveledzwa tsho dala vhukhakhi vhunzhiswa, na ndado i re khagala nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/pfufhifhalesa

ADENDAMU/MEMORANDAMU

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANEA)

KHETHEKANYO YA A: MAANEA		
1.1	Zwitentsi zwiswa zwa muvhunduni wa hashu	Nganetshelo Mbuletshedzo U vhuisa muhumbulo
1.2	A thi tsha do dovha nda nyadza tsivhudzo i bvaho kha vhahulwane	Nganetshelo U vhuisa muhumbulo
1.3	Filimu ye ya ntakadzesa	Nganetshelo Mbuletshedzo U vhuisa muhumbulo
1.4	Vhudi na vhuvhi ha mitambo yo farwaho Afrika Tshipembe nga 2010	Diskhesivi U vhuisa muhumbulo
1.5	Vhafumakadzi vha kona u funza u fhira vhanna/Vhanna vha kona u funza u fhira vhafumakadzi	U tata Nganetshelo U vhuisa muhumbulo
1.6	Zwine zwa nga itwa u vhuedzedza vhudifari ha vhagudi ngonani	Tsenguluso Nganetshelo Diskhesivi
1.7.	Zwifanyiso Mulingiwa a nga amba nga: <ul style="list-style-type: none"> Tshiṭereke tsha vhashumeli vha muvhuso U kandekanya pfanelo dza vhathu 	Nganetshelo Mbuletshedzo U vhuisa muhumbulo Diskhesivi
1.8	Zwifanyiso Mulingiwa a nga amba nga: <ul style="list-style-type: none"> Phambano vhukati ha sialala na kutshilele kwa tshizwinozwino 	Nganetshelo Mbuletshedzo Diskhesivi U vhuisa muhumbulo

KHA LUSHAKA LUṆWE NA LUṆWE LWA MAANEA LWE MUGUDI A LU NANGA KHA HU DZHIELWE NZHELE ZWI TEVHELALO:

(a) NGANETSHELO

- Mafhungo a tea u vha a kha tshifhinga tsho fhelaho.
- Mvulatswinga i fanela u kokodza dzangalelo la muvhali.
- Mafhungo a tea u vha na mudzedze wo khwaṭhaho.
- Zwi re ngomu zwi tea u takadza/kunga muvhali.
- Phara ya magumo i tea u vhewa nga ndila i songo dowealeho lune ya takadza.

(b) MBULETSHEDZO

- Muniwali u tea sika tshifanyiso nga maipfi.
- Maipfi na kuambele zwi nangiwa nga nzhele u itela u swikelela mbuyelo yo lavhelelwaho.
- Figara dza muambo dzi nga shumiswa nga ndila ya mvelo.

(c) U TATA KHANI

- Muniwali u thoma maanea nga u amba kuvhonele kwa thoho nga ndila ya ene mune nahone ya maanda.
- Muniwali u tea u diimelela na u tikedza muhumbulo wawe o khwatha.
- Hu shumiswa luambo lu re na u nyanyula honeha lu si lwa vhuhali.
- Magumo kha vhe a tendiseaho a sumbedze kuvhonele kwa muniwali.

(d) MAANEA A DISIKHESIVI/ U TATA HO LINGANYISWAHO

- Muniwali u fanela u pfesesa na u kona sumbedza masia othe a fhungo la u tatisana nga ndila ya u sa dzhia sia nahone e na ndivho ya mafhungo.
- U niwala hu fanela u vha havhudi, ho humbuliwaho zwavhudi nahone hu sa dzhii sia, hu fanela u vha na mafhungo o fholaho, u humbulwa na u tikedzwa zwavhudi.
- Thounu i tea u vha i songo nyanyuwaho nahone i tshi tendisea hu si na u dihudza.
- Muniwali a nga nea tsumbo ya kuvhonele kwawe magumoni a maanea awe, fhedzi hezwi zwi fanela u itwa kha magumo fhedzi.

(e) MAANEA A U VHUISA MUHUMBULO

- Maanea a khumbulo a dzhia sia.
- Vhudipfi na u nyanyuwa zwi tamba tshipida tshihulwane.
- Tshipida tshi vhonele tsha maanea tshi nga vha tsha u talusa. Thaluso idzi dzi fanela u vha khagala nahone dza livhiswa kha u sikulula mihumbulo kana vhudipfi ha muniwali kha muvhali.
- Mihumbulo/ ngelekanyo/vhudipfi i zwine zwa bviswa zwi fanela u dzumbulula u fulufhedeze na u dzhenelela kha ene mune.

(f) MAANE A TSENGULUSO

- Hu na thodea ya u pfesesa thoho zwavhudi.
- Thodiso yavhudi ndi ya ndeme sa izwi mafhungo a tshi tea u tikedzwa nga mbuno.
- Ngauri muvhali a nga vha a si na u pfesesa ho khetheaho ha thoho, muniwali u fanela u bvisa khagala maipfi ane a nga vha a songo dowealea.
- Mihumbulo i fanela u dzudzanywa nga ndila ine ya pfala nahone ya bvisa muvhali kha zwi sa dihiwi ya mu isa kha zwi divheaho.
- Maanea a tsenguluso a anzela u nwalwa kha tshifhinga tsha zwino.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI

2.1 VHURIFHI HA TSHISHAKA

Tshivhumbeo:

- Diresi nthihi ya muniwali ine ya vhiniwa nga datumu.
- Theshano.
- Mutumbu.
- Nyonesano.
- Magumo- muniwali ndi Masala.
- Kushumisele kwa luambo (Thounu na redzhisitara).

2.2 TSHIPITSHI

Tshivhumbeo

- Thoho
- Marangaphanda
- Mutumbu
- Phendelo
- Thounu na redzhisitara zwi ananaho na nyimele.

2.3 ADZHENDA NA MAAMBIWA A MUTANGANO

Adzhenda/maambiwa a mutangano zwi tea u vha na zwi tevhelaho:

- U vula mushumo.
- U tangedza vhaeni.
- Vha re hone na vha siho.
- U vhalwa ha maambiwa a mutangano wo fhiraho.
- Zwi bvaho kha maambiwa a mutangano wo fhiraho.
- Fhungo la duvha.
- Ano na ala.
- Duvha la mutangano u daho.
- Dzindivhuwo na ndivhadzo.
- U vala mushumo.

2.4 MUFHINDULANO

TSHIVHUMBEO:

- Mvulatswinga (fhethuvhupo: fhethu, tshifhinga na madzina a vhathu.)
- Mutumbu:
 - ✓ Madzina a vhaambi a tea u vha o livhana kha tshanda tsha monde.
 - ✓ Masia a tea u imelelwa nga ndila yo khwathaho.
- Phendelo (i tea u ri sia muyani).
- Thounu na redzhisitara zwi ananaho na nyimele.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30

KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI

3.1 KHUNGEDZELO

- Tshikungedzelwa.
- Fhethu hune tsha vha hone.
- Zwidodombedzwa zwa vhumani.
- Tshumelo i wanalaho.
- Milayo ya AIDA yo londiwa.

3.2 GARATA YA POSWO

- Dzina la muḱwalelwa.
- Diresi na datumu.
- Mulaedza.
- Dzina la muḱwali.

3.3 MASIA

Maga a tevhelwaho:

- Dzina la yunivesithi.
- Fhethu he a kanda hone.
- Ri shumisa masia:
 - Tshipembe, Devhula, Vhubvaduḱva na Vhukovhela.
 - Tshanda tshaula kana tshamonde.
- Zwiga zwa mupo.
- Zwiimiswa kana zwifhato zwa mihasho yo fhambanaho

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 20
MARAGAGUTE: 100